

Смисложиттєві орієнтації здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану: гендерний аспект

Анна Разумова

*магістрантка кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: razumovaa@krok.edu.ua*

Ольга Петрунько

*доктор психол. наук, ст. наук. співр., професор кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: olgapv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-9023-5265*

Проблематика смисложиттєвих орієнтацій особистості була і є вкрай актуальною в усі періоди життя суспільств і соціумів, а отже вона є так само актуальною як предмет психологічної науки. Смисложиттєві орієнтації – це надзвичайно значущий у структурі особистості психологічний феномен, який належить до пріоритетних цінностей на різних етапах її життя і особистісного становлення. Смисложиттєві орієнтації виступають актуальною потребою особистості, спрямовують її до саморозвитку, самовираження і самореалізації і являють собою її базове екзистенційне завдання [1; 2; 3].

Актуальність даної проблематики суттєво зростає в умовах нестабільності, які можуть бути пов'язані як з переживанням конкретною особистістю кризових періодів життя, а також можуть бути зовнішньо детермінованими різноманітними стресогенними чинниками, зокрема й війною. Це підтверджують здійснені останнім часом емпіричні дослідження, в т.ч. і проведені нами в рамках реалізації нашого магістерського проекту.

Вибірка нашого емпіричного дослідження становила 28 студентів-психологів третього курсу ОП «Психологія» та ОП «Практична психологія» (з них 14 дівчат та 14 юнаків) Національного авіаційного університету в м. Київ. Дослідження було проведене протягом вересня-жовтня 2023 р. в рамках написання магістерської роботи. У якості діагностичного інструменту було застосовано «Тест смисложиттєвих орієнтацій» Д.О. Леонтьєва.

Аналіз отриманих емпіричних даних дав підстави констатувати, що гендерні відмінності за показниками «Результативність життя» і «Локус контролю» відмінності між представниками жіночої і чоловічої статі відсутні.

Ці шкали, і насамперед шкала «Результативність життя», мають статус домінування високого рівня у значної частини респондентів незалежно від їхньої статі. Це є важливою тенденцією для студентської вибірки, згідно з якою студенти оцінюють своє минуле переважно емоційно позитивно, акцентують увагу на приємних спогадах і моментах життя, а також вважають це ресурсом як для теперішнього, так і для свого майбутнього. Це в тому числі пов'язане зі спогадами про колишнє мирне життя, і в співставленні з актуальними воєнними умовами містить для респондентів як чоловічої, так і жіночої статі багато

позитивного, стабільного та оптимістичного. Одною з причин для знецінення свого минулого і результативності власного життя є позбавлення його значимих ціннісно-смыслових подій та моментів.

Шкала «Локус контролю» також має виражене домінувальне значення для студентів обох статей, проте відзначається стійка настанова студентів щодо зовнішньої локалізації контролю та відмова від відповідальності за власне життя в умовах війни. Тож для переважної більшості наших респондентів характерний екстернальний або амбівалентний тип локус контролю. Проте навіть за стресових воєнних умов життя третина респондентів (і це не залежить від їхньої статі) мають інтернальні настанови, тобто інтернальний локус контролю, що базується на свободі вибору, свідомому контролі щодо власного життя та відповідальності за його якість.

Інші шкали («Життєві цілі», «Процес життя» та «Локус контролю Я») та відповідні їм смисложиттєві орієнтації студентів мають певні відмінності у хлопців і дівчат. Так смисложиттєва орієнтація «Життєві цілі», яка презентує перспективний аспект буття, має наступні відмінності: юнаки мають в п'ять разів вищі високі показники, відповідно в чотири рази менші низькі та у півтора рази середні. Тобто, юнаки, на відміну від дівчат, мають значно більше соціально значущих життєвих цілей на майбутнє та мотивів для самореалізації, які надають їхньому життю смислів, вони є більш цілеспрямованими і мають активну установку на реалізацію цих смислів у майбутньому з позиції актуального періоду життя. Смисложиттєва орієнтація «Процес життя», яка презентує актуальний аспект життя, також має подібні тенденції, які, однак, виражені дещо менш інтенсивно. Юнаки частіше за дівчат мають позитивну установку на сприймання власного теперішнього життя через досягнення актуальних цілей та переживання через це, їм менш притаманні амбівалентність та негативізм щодо оцінок реалій і власного життя. Смисложиттєва орієнтація «Локус контролю Я» також відображає подібні тенденції: у юнаків вчетверо частіше високі та у півтори рази середні та низькі показники інтернальності власного «Я». На відміну від дівчат, юнаки мають установку на можливість свободи вибору у власному житті, на здатність контролювати своє життя, самостійно та осмислено приймати власні рішення та нести за них відповідальність. Варто відмітити, що кількість респондентів, які мають високі показники до локус-контролю власного життя вдвічі нижча, ніж кількість тих, хто має високі показники щодо локус-контролю життя загалом. Своєю чергою дівчата частіше або відзначають власну неспроможність контролювати своє життя, орієнтацією на випадок, долю, вплив інших, або ж коливаються між інтернальним та екстернальним локусом контролю щодо однакових подій власного життя.

Виявлені статеві відмінності смисложиттєвих орієнтацій студентів доцільно враховувати при побудові та реалізації психологічної роботи з особами даного віку, особливо з представницями жіночої статі, для яких реалії життя в стресових умовах війни виявляються значно проблемнішими, ніж для хлопців.

Список використаних джерел

1. Андрійчук І. Теоретичні засади дослідження смислових життєвих орієнтацій в юнацькому віці // Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції, 13-14 травня 2021 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В.Гнатюка. Тернопіль : Вектор, 2021. С.48-51.
2. Москаленко О.В. Сучасні концепції ціннісно-сміслової сфери особистості // Вісник НТУУ – КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2019. № 2. С. 113-117.
3. Петрунько О.В. Аксіопсихологія та аксіогенез особистості в умовах соціальної кризи Вчені записки Університету «КРОК». №1(69). 2023. С. 171-187.